

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Antonii Mariae Gratiani A Burgo S. Sepulchri Episcopi Amerini De Vita Joannis Francisci Commendoni Cardinalis Libri Quatuor

Graziani, Antonio Maria

Parisiis, 1669

Cap. XVI. De Podolia, déque ejus frequentandae consilio Regi allato.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9616

tum per ultimos Polonorum fines, & loca paucis antè diebus Scytharum incurfione vastata ad Boristenem circumiit, & relictâ ad dexteram Chioviâ, vbi vetustæ, ac nobilis vrbis vestigia, ruinæque visuntur, per Ostrorogum, & Luxicum Leopolim rediit ab Alberto Lescio Polonicæ juventutis tum facilè principe cum egregia equitum manu deductus: inde Jeroslaviâ, Prismiliâ, Tasnaviâ aditis, vbique summis studiis, atque officiis, & publicè, & privatim à Regulis, & Principibus cultus in Poloniam, atque Petricoviam contendit: quò Rex Concilium gentis indixerat, frequentésque adesse Principes jusserat.

*De Podolia, deque ejus frequentanda consilio
Regi allato.*

CAPUT XVI.

ADVENIENTEM Rex benignè, amantèrque accepit, multa super populis Regni sui, quos obivisset, ab eo sciscitans, qui Podoliam (pars hæc est Russiæ) locaque incolunt inter Tyram, & Boristenem, quæ flumina *Nieper*, & *Niester* Polonis vocantur, atque altero à Valla-chis, altero à Moscis, Scythisque dividuntur, latissimos agros, & summæ fertilitatis habent; versâ leniter terrâ semen jaciunt, nec deinde amplius sementem, nisi cum falce secandam revi-

funt, adeò nullam culturam bonitas soli desiderat, & quidem acceptum tanto cum fœnore reddit, vt ex vno frumenti sextario quinquaginta atque ampliùs gignat; quin fama est, si paulùm modò in metendo spicas decufferis, ex granis, quæ deciderint, sequenti, atque item tertio anno ibidem messem habiturum, nihil arato agro, nihil culto. In vasta planitie, vbi terra intacta omni culturâ suo ingenio parit, tantâ fœcunditate luxuriant herbæ, vt maximæ superare altitudine hominem dicantur: latèque odorem fundere, & pecora, quibus illi magis, quàm arvo student, abigi pascuis, ne pabulo nimio intereant. Haud minùs totâ illâ regione copiam mellis mirere, ne id quidem vllò incolarum labore, aut industriâ quæsitum: sponte suâ per omnes sylvas fusa apum examina arboribus insident, & sicubi cavi aliquid repererint, spargunt mella, quin rimis quoque terræ, hiatibusque se condunt, passimque vim ceræ, mellisque fundunt. Advenientia examina (nam mos apibus se invicem pellerè, acribusque præliis, veluti justis aciebus inter se concurrere), agrestes prohibent, quò veteribus, veluti hæreditariæ suæ sedes maneat: hic vnus cultus illis habetur; plurimùm mellis irreperitum, neglectumque perit, incolæ ex eo multum efficiunt radicis succo acri admixto, quo nimiam dulcedinem coërceant, atque hoc potu Podolii, Russique, & vndique accolæ gaudent, eoque magnâ intemperantiâ se ingurgitant. Ver-

mulfum

num longè optimùm putant , Lipiezum ipsi appellant , nec alius mellis vsus ferme apud eos , sed & frumenti non plusquam quantum abundantia eorum satis fit , serunt : sunt & crebri per Russiam , Podoliámque lacus , quidam etiam de industria , opere , & manu facti , magnique proventus ex iis : certare fecunditate cum terra aquæ videntur , tanta vis editur piscium . Optimi omnium Lucii , & magnitudine reliquos excellent . Sale condiunt , vicinisque populis imperiunt , nec aliud ferè vberius illis vectigal . Quibus propinqua , ac plures piscina , secernunt genera , nec promiscuè habent : fortasse ne mutuâ confectatione , aut metu minùs subolescant . Piscantur maximè hyeme , cùm frigorum vi rigent omnia , & flumina , & lacus haud secùs , quàm marmora sic duruerunt , vt non homines modò , equosque , sed ingentia quoque plaustra onusta ferant ; tunc crebras veluti fenestras dextrâ , sinistraque perforatâ glacie aperiunt , paribusque spatiis ad perticarum modum , quas in introitu lacus sub glaciem vtrinque immittunt ; has ab sua quisque parte per proximum foramen exceptas furcis transmittunt ad aliud , atque deinceps aliud , donec ad vltimum , quod opportunè perfossum in diversa parte est , coëant . Perticis suspensa retia toto lacu , aut per quantum ipsi spatii complexi foraminibus fuerint , explicantur , pandunturque , & cuncta subtus converrendo , quantum est piscium trahunt , idque fit siccis pedibus , &

nullo labore. Hoc loco rem vix fidem habituram pigeret referre, nisi gravissimos viros permultos, & ipsum quoque Regem auctorem haberem, qui omnes vidisse se sanctè affirmarunt. Accidit aliquando hiberno tempore, cum ita piscatur, ut ab imis lacubus involutum retibus extrahatur in littus globosum quid molle, & informe, quod videatur madidis, diuque maceratis plumis compactum, sed ne id quidem satis dispici possit, uti esse caro recenti vrsæ fœtus dicitur, nisi quòd hoc nigrum, & majus; si moveas, projiciásque inanime dicas: at idem si in hypocaustra, in quibus ferè Poloni ob magnitudinem frigorum agunt, calidàque admodum habent, intuleris; paulatim calore recreatas, excitásque reviviscentes, & mox etiam avolantes hirundines cernas. Hæ aves adventante hyeme magno numero coire, unàque unguibus rostro inter se complicatæ mergi aquis dicuntur, atque in fundum delatæ terræ tepescentis vapore foveri, atque intolerabili rigentis cæli frigore defendi, totàmque hyemem, aut humore, aut ipso veterano nutriri: vere novo emergere, avolaréque; an spirent sub aquis volucres, & ademptâ spiritus mittendi, recipiendique facultate, ut vivant, quærant, quibus cordi est scrutari abdita naturæ: nos rem apud eos minimè dubiam retulimus. Lacum quoque esse in vltimis Podoliæ finibus haud longè Ciazovia ferunt nomine *Cozbeiu*, cujus aquæ æstivis siccata solibus in salem omnes ab-

eunt , asportarique eum à Russis quotannis coactò magno plaustrorum numero. Sed sæpè accidere , vt occursum Scytharum , qui prædæ simul hominum , simul jumentorum insidiantur armis, ac prælio cum iis contendunt , nec rarò Scythas , coniectis in fugam custodibus prædâ potiri. Id quoque è Scythiæ miraculis non omiserim , quod tamen ego à nullo , qui se vidisse diceret , accepi ; scriptores prodidère , multique fidem iis affirmant. In fluminibus , maximè Boristene , & Bocco per æstatem noctu gigni vim magnam vermium : hos manè aquis supernare , meridie innatis pennis circum ipsas volitare , cadente sole omnes occidere , & circa Belzam , & Chelmiam sylvestres pinus , quas ferè Poloniae sylvæ habent cæfas , aut sponte ad terram delapsas in humum putrescentes , intra biennium lapides fieri. Sed hæc nos paulò ab instituto abduxerunt. Uberri mi Podoliæ agri partem maximam , quæ Pontum Euxinum aspicit , deserta , atque vasta solitudo tenet ; quòd & infesta loca sunt Barbarorum excursionibus , & suas fruges quò asportent , habitatores non habent : neque enim ipsi vt reliqui Poloniae populi , aut Vistulâ , aut in Vistulam influentibus amnibus frumenta , & reliquos terræ fructus devehere Dantiscum , atque inde per Balticum mare in externas mittere terras possunt : quorum flumina ab Russiæ finibus ad meridiem versa omnia in Euxinum ferunt. Commendonus igitur satis exploratis inquirendo rebus Augusto

ostendit posse fertilissimam Regni sui partem non
 coli tantum, & frequentari, sed ad magnam
 quoque opulentiam pervenire, auctorque conan-
 » di fuit. Venetorum urbem amplam, & maris la-
 » tere potentem, maritimarumque rerum scientiam,
 » vsuque longè exteris præstantem in medio stare
 » mari, ducentisque amplius millibus hominum
 » habitari, celebrarique nullo circa proprio agro,
 » quem colat, neque ad tantam multitudinem a-
 » lendam sæpe sufficere, quod à vicinis populis con-
 » vehitur: posse Venetias frumenta è Ruffia depor-
 » tari, nec longinquitate itineris, nec aliis, quæ
 » se primò ostendunt, difficultatibus deterreri de-
 » bere: nihil enim Regi, si adsit industria, stu-
 » diumque, insuperabile fore. Ante omnia agen-
 » dum cum Turcis esse, ut metu, atque auctorita-
 » te imperii sui Vallachos, & maximè Scyrhas à
 » latrociniis contineant, quod Turcas credi liben-
 » ter esse facturos, quippe ex crebro illo navium
 » commeatu, & eorum portus celebrari, & vecti-
 » galia augeri, & pacem iis cum Polonis pariter,
 » & cum Venetis esse: tum ad ripam Tyræ loco, qui
 » visus maximè opportunus fuerit, deligeret op-
 » pidum, atque novam urbem conderet, vbi tutam
 » mercatoribus stationem præstaret, ne subitis in-
 » cursionibus finitimorum pateret, vel levi muni-
 » mento, ac ligneis mœnibus, ut est mos iis in
 » terris oppidum firmasse, fat fore adversus Barba-
 » ros inermes, & nullis belli instrumentis, queis
 » septa modò loca tentare audeant, instructos, &
 infcios

infcios ejus rei, affuetósque tantùm in latissimis “
 campis excurrere, brevique certamine, aut in fu- “
 gam vertere, aut fugere hostem, venturas Vene- “
 tiis naves, portúmque ad Bialogradum in ostio “
 Tyræ, aut alibi, vt commodum fuerit, capturas, “
 frumentáque secundo flumine devecta ad mare “
 Ægeum in Adriaticum invectas sinum Venetias “
 redituras; nec Veneris hominibus novum id “
 iter, aut mare futurum, fuetis paucis antè annis “
 longiorem illam navigationem ad Tanam urbem “
 Tanais amnis ostio sitam suscipere mutandarum “
 causâ mercium, & ex iis ipsis Podoliæ campis ad “
 inficiendas lanas semina quædam exportare, quo- “
 rum fructus, qui cum eo commercio defierunt, “
 repeti possent. Vinci omnia superaríque spe, & “
 cupidine lucri, multáque diem, atque vsum in- “
 venturum, queis quotidie negotium proclivius, “
 expeditiúsque reddatur: nec frumenta solùm, “
 sed vbi procedere res cœperit, vim magnam “
 mellis, ceræ, piscis, cinerum, pellium, quæ nunc “
 neglecta sine emolumento habentur, Venetis mer- “
 catoribus vendituros: eósque ipsos varias, varií- “
 que vsus, quas Venetiæ ferunt merces, quarúm- “
 que indiga Polonia est, vltro advecturos, nec “
 dubium frequentem novam urbem brevi ipsum “
 quæstum, vtilitatémque effecturam, molliturám- “
 que, & mansuefacturam feros quoque Barbaro- “
 rum animos, qui & ipsi mercari, quæ externa navi- “
 bus subvehuntur, & sua exhibere, & denique “
 commercio, & fructu advenarum lætabuntur. “

» Ita coalescere rem, & coli, habitarique regio-
» nem salubrem cælo, vberem solo, ac situ oppor-
» tunam posse, ex quo ingens, & publicè, & pri-
» vatim emolumentum Polonia esset captura. Cùm
» magnopere probata Regi res esset, relatæque
» ad Concilium suorum approbatione omnium ac-
» ciperetur, magnæ ob id Commendono gratiæ
» actæ, vehementerque ex eo incitata sunt homi-
» num in illum studia, quem & amantem gentis
» suæ, & de commodis eorum Reipublicæ cogitan-
» tem omnes prædicabant. Ipsi quoque hæretici
» diligebant, ac reverebantur eum, nec palam mi-
» nori, quàm Catholici cultu, & honore digna-
» bantur; ventitabant etiam domum, & consuetu-
» dine, & sermonibus ejus commoti quidam sese
» collegere, & resipuere, minúsque jam eorum a-
» cres in Ecclesiam impetus erant. Cæterùm de
» Podolica re cùm appellasset Turcarum Regem
» per Legatos Augustus, nec ille abnuït, & Vene-
» ti vltro gratias ei, Commendonoque egerunt.
» Sed Palatinus Ruffiæ, aliique quibus datum ne-
» gotium circumeundi, lustrandique eam omnem
» oram, & maximè Tyram amnem inspiciendi erat,
» retulere à Camenetia aliquot dierum iter secun-
» do flumine provec̄tis occurriffe vada saxis ingen-
» tibus impedita, nec vltà pervium navigiis am-
» nem fore, nisi iis aut amotis saxis, aut cæsis lo-
» cus aperiretur; nec opus esse parvi laboris: ve-
» rùm, etsi Commendonus ostenderet posse, quod
» difficile, atque impeditum naturâ videretur, con-

filio, atque arte superari, nec omnino magnâ mole illa confringi, aut amoliri saxa; tamen huic præter spem objecto scopulo negotium hæsit, ac tum dilatum, pòst etiam totum omissum est.

*De Rege cupiente divortium cum uxore facere,
per Commendonum ab tali consilio
abducto.*

CAPUT XVII.

AD cætera intestina mala, quibus vrgeri Polonia videbatur, accessit aliud gravius multò, ac periculosius, vnde tragici illi Angliæ motus, & ex pari causa par quoque exitium haud dubiè imminebat, si in Commendono, aut minùs fidei, aut minùs industriæ, animique inventum fuisset. Regem pugnacem in vitiis suis ingens cupido inceserat vxoris repudiandæ, cuius in matrimonio decimum jam annum agebat. Primum huic cum Isabella Ferdinandi Cæsaris filia conjugium fuerat, ne id quidem ipsum satis concors, aut diuturnum, quæ cum sine liberis decessisset, Barbaram, de qua suprâ mentionem fecimus, amore ejus, atque illecebris irretitus, ipsâ maximè aduersante matre, sibi copulavit, brevique amissit, quòd mulier meretriciis imbutâ artibus, dum assiduis medicamentis, sibi conciliare partum studet, pro fœtu morbum concepit, eoque absum-